

Läsäventyr från när och fjärran

Anmeldt af Leif Emerek

Ulla Lundqvist: Läsäventyr från när och fjärran. Tolv bokpresentationer för unga vuxna. Bibliotekstjänst, Lund 1994.

Det siges ofte nok, at den gode skønlitteratur bliver stadig mere marginaliseret af de store underholdningskonglomerater. Det kan nok give anledning til bekymring, for hvordan skal den høje kunst og bogen, som har beriget, belært og henrykket os gennem så mange hundrede år, overleve de trusler, kunst og bog udsættes for.

Den svenske forfatter og lærer Ulla Lundqvist prøver at besvare dette spørgsmål med sin bog *Läsäventyr från när och fjärran*. Ikke gennem teoretiske afklaringer og diskussioner, men gennem konkret formidling. Hun henvender sig med sin bog til unge, der vil læse alternativer til trivallitteraturen, til forældre, til lærere og til bibliotekarer. Ulla Lundqvist griber sagen an på en ukompliceret

måde ved at springe lige ind i teksterne, ved at gribe fat i det, der for hende er det centrale. Læsningerne er med en enkelt undtagelse således begrundet i Ulla Lundqvists egen kærlighed til de værker, hun præsenterer.

Perspektivet med præsentationerne er som sagt at pege på alternativer til trivallitteraturens enkle kost og at pege på muligheden for eksistentiel dialog mellem det gode værk og den unge læser. En dialog om måder at tolke tilværelsen på. Det betyder så, at de ældre tekster, der medtages, anskues gennem en aktualiserende læsning.

Ulla Lundqvists bog kan genremæssigt karakteriseres som et stykke litteraturformidling og litteraturpædagogik.

Grundlaget for udvalget af litterære tekster er som før nævnt forfatterens egen kærlighed til værkerne. Undtagelsen er Jan Guillous *Ondskan* fra 1981.

Den er kun medtaget, fordi især drenge føler sig tiltrukket af det mandebillede, der tegner sig i Guillous bog. Det skal der minsandten gøres noget ved.

Bogen indeholder 9 kapitler. Det første kapitel begrunder selve anliggendet og valget af metode og analyseniveau. Igen er det den engagerede læsers blik og ræsonnement, der er underlaget for fremstillingen. Vi præsenteres således ikke for tekstanalyse i streng forstand .

De seks næste kapitler består så af en række tekstpræsentationer begyndende med Jack Londons *Skiaget från vildmarken, 1903*. Denne roman læses bl.a. som en udviklingsroman - man skal blive den man er - . For Ulla Lundqvist handler romanen om de unge selv, uden de selv ved det, fordi romanens hovedfigur er et dyr. Jack Londons roman er for forfatteren »världens bästa bok«, fordi den efter hendes mening er god til få de unge læsere til at forstå »vad som verkligen står i en text« ligesom den har været god til opnåelse af kontakt med »socialt och psykologiskt labila tonåringar«.

Gennemgangen af teksten viser også mønstret for præsentationen af de øvrige tekster. Der er gennemgående tale om en i bedste forstand analytisk referende gennemgang af teksterne, hvor der hurtigt bliver taget fat i den tematik, der for Ulla Lundqvist er den afgørende. Ind i det analytisk referende indflettes i beskedent omfang bemærkninger om plot/intrige, fortællerpositioner osv.

I det tredje kapitel sammenstilles tre romaner, der behandler storbybarnets opvækstvilkår, herunder især forholdet til de voksne. Det spændende ved sammenstillingen, hvori romaner af P.C. Jersild og Jonas Gardell indgår, er, at de indbyrdes kan læses som kommentarer til hinanden. Dette meget illustrerende greb genbruges i de fleste af romanpræsentationerne.

I det fjerde kapitel fremstilles to amerikanske romaners tematisering af forholdet mellem individualitet, fællesskab og storby. Begge disse romaner

kan ses i traditionen af robinsonader. I den femte præsentation modstilles Anne Franks *Dagbok, 1947* og Irina Korschunows *Han hette Jan, 1979*. Det er her et spørgsmål om at erindre historien og dens spor. I den første roman opleves barbariet indefra og i den anden udefra i skikkelse af en ung pige, som egentlig ser med sympati på tilintetgørelsen af jøderne, men som under krigen ændrer opfattelse og i stedet engagerer sig på ofrenes side. I det sjette kapitel modstilles Jan Guillous *Ondskan, 1981* og Peter Pohls *Vi kallar honom Anna, 1987*. Tematikken i disse to bøger er forestillingerne om maskulinitet. Den første roman er tæt på at blive betegnet som kryptofascistisk, men dens anden giver et mere differentieret billede af mandlighed. I den sidste repræsentation sammenstilles Hjalmar Söderbergs *Den allvarsamma leken, 1912* med Gun-Britt Sundströms *För Lydia, 1973*. Den sidste er i bogstaveligste forstand en genskrivning af den første med den pointe, at hvor kærlighedshistorien hos Söderberg ses fra mandens synsvinkel, så ses den samme historie i den senere roman fra den kvindelige hovedpersons side. Ulla Lundqvist holder helt tydeligt ikke med Hjalmar Söderberg. Den bærende tematik i de to romaner er den skuffede kærlighed og denne miseres årsag.

Således kommer vi gennem disse præsentationer gennem vigtige aspekter af et menneskes eksistentielle univers - og det er så klart her, Lundqvists interesser ligger.

De sidste to kapitler består i en præsentation af de præsenterede forfattere med forslag til videre læsning af og om den enkelte digter og en skitse til, hvorledes arbejdet med en forfatter kan gribes an. Dette sidste kapitel er genbrug fra en af Ulla Lundqvists andre bøger, og dermed står det lidt umotiveret i forhold til de øvrige afsnit i bogen.

Det gennemgående træk ved Ulla Lundqvists tekstlæsninger er, at de på den ene side ikke gør litteraturlæsningen mere kompliceret end nødvendigt, idet hun uden at gøre vold på teksterne får fat i de livsproblemer, som romanerne tematiserer, ligesom hun på en sober måde forsøger at gøre disse vedkommende for sine læsere.

På den anden side peger Ulla Lundqvists måde at gribe litteraturformidlingen an på på et for mig centralt problem for al formidling af æstetiske tekster. Det er forfatterens hensigt at demonstrere nogle litterære alternativer til triviallitteraturen. Det er lige præcis her problemet ligger.

Jeg mangler nemlig nogle præciseringer af, hvorfor de valgte romaner kan siges at være alternativer til den alt for banaliserede litteratur. Thi de livsproblemer, triviallitteraturen rejser er vel i bund og grund ikke anderledes end de, der tages op i den gode litteratur. De værker, Ulla Lundqvist præsenterer, må derfor udmærke sig på anden vis. Og netop det får jeg ingen fremstilling af i *Läsäventyr*. Der må være nogle differentia specifica, som gør noget litteratur til dårlig digtning og anden til god kunst. En forskelsættende instans kunne være den litterære konvention, som ad vedtagelsens vej fastslår, at dette er godt, og at hint er slet.

En anden differentierende instans kunne hidrøre fra det æstetiske selv. Men desværre er denne dimension knapt berørt i Ulla Lundqvists overvejelser, og derfor fraskriver hun sig muligheden for at kunne argumentere overbevisende for, hvorfor de af hende valgte værker er så meget bedre end den triviallitteratur, der fylder hende med skepsis. Der må være flere grunde end den umiddelbare optagethed af de valgte værker, hvis vi skal argumentere troværdigt og overbevisende mod de kulturindustrielle forjættelser.

Litteratur er ord - som så meget andet ganske vist - men litteratur er ord på en bestemt måde, i bestemte sammenføjninger, rytmer og klange og med billeder og symboler. Det må da være vigtigt at indføre og indvie den unge læser i sprogets æstetiske dimensioner. Det må da være relevant i et litteraturpædagogisk og - politisk perspektiv at insistere på det, der adskiller litteraturens sprog fra andet sprog - med andre ord at fastholde de særlige træk, der forvandler sprog til digterisk sprog. Hvis dette ikke sker, består den fare, at digtningen reduceres til debat og terapi. Ulla Lundqvists bog står i fare for at foretage den reduktion, omend den ikke er

det værste, jeg har set af den slags forsøg på at nå de unge læsere.

Når bortses fra denne indvending forekommer Ulla Lundqvists præsentation at være en i god forstand fornuftig model for, hvorledes f.eks. bibliotekaren kan strukturere booktalks.